

puzení slovanských mnichů se Sázavského kláštera asi v letech 1057-1061 – 230 *vysočie* osočováním vypudí – 233 *Zbyhněv* Spytihněv II., nastoupil po Břetislavovi r. 1055 a po něm r. 1061 Vratislav II. (jako král český První); Prokop zemřel r. 1053 – 238 *otkads* odjinud (příšlým) – 242 *umění* umění – 243 *na vy sočiti* osočovati, haněti vás – 248 *nezléce* se nevadíce se – 251 *nerozpačijice* se neodvracující se – 257 *jiněj bratří* jiným bratřím – 259 *skóro* brzo – 265 *kehdyž* když – 278 *spustil viny* odpustil provinění – 280 *túha* hoře, smutek – 285 *kumpleta* večerní modlitba kněží – 287 *potvrditi* utvrditi, upevniti – 288 *v mieřě* ve způsobu – 306 je uvedeno chybné datum 1055 místo 1053 – 308 *jenž týká* se Prokopa; *osvěta* světlost, světlo – 309 *z... sboru* ze zástupu (ze světa) – 312 *Sever pražský* Šebíř, 6. biskup pražský (1031-1061) – 314 *schova* pochoval – 318 *vzvek* oblek – 332 *vzhledě* vzhlédl – 334 *doňavadž* dokud – 337 *obchodieše* se živil se – 346 *bytie* život – 349 *toho neomlčím* nebudu o tom mlčet – 351 *urozením vysokým* vysoké postavy – 352 *stav* postava – 358 *brádka* vous – 359 *střednie* nevýstřední – 365 *škaplěš* (z lat. *scapulare*) krátký mnišský šat; *pro dielo* do práce – 368 *čřevicě* střevíce

LEGENDA O SVATÉ KATEŘINĚ

Neznámý básník této nejproslulejší staročeské legendy vysokého stylu zpracoval zcela samostatně a umělecky působivě latinskou předlohu, jež v první části líčí obrácení Kateřiny, v druhé pak její zápas s pohanským císařem Maxenciem, vítězství nad pohanskými učenci a mučednickou smrt. Skladatel zachoval beze změny základní dějovou osnovu, ale změnil poměr mezi jednotlivými částmi, některé epizody zkrátil nebo vypustil, jiné zase šíře rozvedl nebo nově vytvořil z náznaků obsažených v předloze. Představy, jež v něm četba předlohy vyvolala, formuluje samostatně. Snaží se zejména vystihnout fyziognomii nebo gesto hlavních osob ve významných situacích, nepopisuje však podrobně ani prostředí, ani jednající osoby; spokojuje se tu naznačením hlavních znaků. Obě původem různorodé složky své předlohy vnitřně scelil, zejména tím, že motiv lásky Kateřiny ke Kristu, jež má v počátcích světské rysy, uplatnil i v popise jejího umučení využitím milostné symboliky barev. V souvislosti s tímto motivem vypracoval také dva podrobné názorné popisy, dějiště mystických zasnub svěťice s Kristem a děj jejího bičování. Dosti široce rozvedl též motiv Kateřiny disputace s pohanskými mistry. Věcný obsah jednotlivých dialogů a monologů přejal většinou z předlohy, formuloval je však nově. Zvláště silně se přitom uplatňují přímé řeči, které daleko přesahují rámec daný disputacemi; protože dialogy často rozvíjejí děj a vytvářejí nové situace, lze mluvit o dramatickosti legendy. Pro tón a tempo mluvené řeči má básník dobré porozumění, legendu vyznačuje bohatý a složitý jazyk.

Z rozsáhlé skladby, čítající více než tři a půl tisíce veršů, vybíráme dvě ukázky: první podává popis síně, v níž se Kristus zasnubuje s Kateřinou, druhá podává známý popis bičování.

(ZASNOUBENÍ KRISTA S KATEŘINOU)

(*Kateřině, dceři cyperského krále Kosta, se zdálo ve snu, že se setkala s Ježíšem a jeho matkou, ale Ježíš se od ní odvrátil, protože byla pohanka.*)

Inhed z toho sna procíti
 Kateřina z smyslněj váhy.
 Vstavši vzhuoru z tej podlahy,

na niež bieše spala, pamět jmajíc,
5 to vše snažně vzpomínajíc,
co viděla i slyšala
v tej otrapi, z niež doždala
bieše teskna v sobě přemnoho
s hroznú svú žádostí toho,
10 by se den přiblížil v skuořě.
A jakž brzo vznidu zoře,
tak vše rúcho na se vzemši,
panny, své sluhy, pojemši,
jide k tomu pústenníku,
15 k šlechtnému učenníku,
ta dóstojná, ctná děvečka,
i potluče v uokenečka
sama z žádostnéj postaty.
To uslyšě ten muž svatý
20 i vynide k nie na javo
a řka: „Ó šlechtná panno,
co ty zde činiš tak ráno?
Kterét jest násilé dáno,
ežs pobleděla na líčku?“
25 Ona vecě: „Muoj ocčíku!“
To povědě milostivě
i počě mu žalostivě
praviti inhed s počátka
to vše pořád do uostatka
30 pamětně u pilném chtění,
což v tom snu i u vidění
bieše slyšala i viděla
a řkúc: „Již bych ráda chtěla
své všě země za to dáti,
35 bych jej mohla v tvář poznati
podlé milostného činu;
i čteť na mě kakús vinu
řka: „Tuť musí smýti vodú.“
Pústenník vecě: „Tu nehodu,
40 milá dci, já stavi skóro,
ač tvé srdce bude sporo,
že je k ustavičstvu smieříš
a snažně tomu uvěříš,
jímžto tě mé řeči zdařie,
45 ež Kristus, syn svatěj Mařie,

jest jediný buoh nad bohy,
král nade všemi králi mnohý,
třmi jmény jsúci jeden sluch.
Takež otec, syn, svatý duch
50 jest jeden mocný buoh slavně.
Tehda tě nauči správně
tomu, jímž tej viny zbudeš
a jej vždy viděti budeš
s jeho occem v jeho domu.“-
55 I počě praviti k tomu
jie o božiem narození,
o křtě i o umučení,
o jeho vzkříšení slavném,
na nebe vstúpení správném
60 i o všie křestanskéj viře.

Inhedž u pokornéj mieře
Kateřina klekši vážně,
spemši svoji rucě snažně
i vecě: „Oččiku žádný,
65 věž, ež mój veš smysl pořádný
mě tvému bohu poručí.
Dnes, což mě tvá milost zučí,
to chci učiniti jistě
snažným, věrným srdcem čistě,
70 utrpením i svú mukú.“
Pústenník ujem za ruku
i vede ji do svéj jatky,
a tu drahými dostatky
ten duchovní otec jistý
75 pokrsti její život čistý
ve jmě occě, ducha i syna,
vše jednoho hospodina.
A jak se to sta, v tej chvíli
inhed jiej tak slza přili,
80 že pravými radoščěmi
vzjiskři sdrávě miloščěmi
boha i jeho matky chválú.
Ana s radostí nemalú
vniče opět v oblečenie,
85 vzemši míle otpuščenie

- ot něho z jatky vynide,
 tuž k svým dievkám i přijide,
 s nimiž se bra opět k domu;
 ale těch novin nikomu
 90 nezjevi za žádný vlásek.
- A jakž juž uzře ten čásek,
 ež se l'udé rozbrojili
 biechu i upokojili
 všichni v svých pokojiech senně,
 95 tak bez meškání neléně
 ihned do komnaty šedši,
 opět svú deščku nadvedši
 kleče před ni v dobrém smysle,
 100 plačíc, prosiec, v divném čísle
 modlitvy rozkládající
 a vždy toho žádající,
 by Maria, božie matka,
 prosila svého dětátka,
 by se jiej viděti dalo
 105 a ji za službu přijalo
 i za chot věčnéj osdoby.
 V tej modlitvě i z té mdloby
 sen jiej vznide na oči,
 skrzěňž u vidění kroči
 110 v rozkošné a divně krásné.
 Zdáše se jiej, tej věhlasné
 panně, býti bez omyla,
 by na krašší sieni byla,
 než ji vídal kdy kto živý.
 115 Na tej biechu divné divy
 zdělány z bohatěj měny:
 dno z byryl, z adamantuov stěny
 spojovány biechu v zlatě,
 v nich mnoho okénců bohatě
 120 z smaragduov i z safieróv biechu,
 v nichžto miesto stkla se stkviechu
 drahých kamenuov činové:
 jochanti i rubénové,
 turkat, sardin, palejs v sloni,
 125 jaspisové, kalcidoni,

- topas, granát, kryzolit,
 amantysky, margariti,
 způsobení přieliš lepě.
 Tudiež na tej sieni sklepě
 130 slunce, měsíc, při tom hvězdy
 podobenstvím týmiž jezdy
 stviechu, jakož boží mocí
 dú na nebi dnem i nocí,
 časující všechny chvíle.
 135 Viece drahých divuov v síle
 vidě, v krásě se hojiece:
 uzřě dvě stolici stojiece
 na vzhod sluncě podlé sebe.
 Na jednéj buoh mocný z nebe
 140 sedieše v svém světlém tróně,
 na druhéj v drahěj koruně
 Maria, jeho matka z slova,
 archanjelská ciesařová.
 Oba jmiesta sceptry v rucě.
 145 Ten bleskt i ta radost jsúce
 Kateřinu tak utěši,
 jakž se veš smutek vyspieši
 z jejie srdce, jenž bieše jměla.
 I pomysli řkúc: „Prospěla
 150 jsem, ač buoh dá, na svém diele,
 když mi se muoj chot tak čele
 dal viděti i s svú matkú.
 Již nebudu v nedostatku,
 když hlezi na jeho líce.“
 155 Tehdy Maria spomocnicě
 pokynu jie j rukú k sobě,
 ana v stydlivéj porobě
 jide jako blíže k nima,
 klekši i pokloni se jima.
 160 To pak Maria vidúci
 vecě: „Mój synu žádúci,
 ké svéj choti dáš vítanie?
 Však vieš, ež jest dokonanie
 svému stavu učinila
 165 a to všecko naplnila,

cožs jiej kolvěk rozkázal.“
 Kristus vecě: „Juž utázal
 sem se o to, ež ju jasnú
 Kateřinu, velmi krásnú,
 170 chci sobě za chot vzvoliti.
 I bude se mnú stoliti
 u mém kralování věčně.“
 Kateřina klečiec pěčně
 vecě: „Mój najdražší králi,
 175 dnes já mú čistotu v táli
 tvěj milosti porúčěji
 a jakž najlépe uměji,
 snažným, věrným srdcem sdrávě,
 tak chci tvěj milosti právě
 180 slůžici do méj smrti míle.“
 Tehda tu Kristus tej chvíle
 učini se jiej tak jasen
 v oči i tak velmi krásen
 mnohú okrasú v svéj tváři,
 185 jakž ot jeho světlěj záři
 srdce jiej v těle hrajieše.
 Bez omyla se znajieše
 v tak utěšeněj radosti,
 o nížto jak z své mladosti
 190 ani čtla ani slýchala;
 po němžto bieše vzdýchala,
 na toho zrakem hledieše.
 A ten tak, jakž tu sedieše
 s svú zmlitkú matkú, v číle
 195 vstav nahoru z kratochvíle,
 o němž stviechu zářmi stěny,
 šed sta jako prostřěd sieni,
 oblečen jsa mnohú dráží.
 Inhed Maria za paži
 200 vzdviže Kateřinu vzhóru
 a řkúc: „Již se neboj vzdoru
 ani žalosti ni nůžě,
 neb tě mój syn k choti i k slůžě
 přijal; již buď utěšena,
 205 vše radosti nezlišena,
 ale všeho smutka lišě.“
 V tom řečení syn boží tíšě

začě jedno pěníe časem
 milým, sladkým, drahým hlasem,
 210 jímž jie srdce v sdraví zvlaži,
 jda k niej, svých slov v slavněj dráži
 vecě: „Vítaj, má přěžádná!
 Vítaj, moje choti ladná!
 Poď sem, mé vzvolené líčko,
 215 ke mně, milá holubičko!
 Bydloť sem věčné osnoval,
 toběť sem korunu schoval
 u mém království v čistotě.“
 Jakž tu piesen v svéj sladkéj notě
 220 skona protiv tej děvici,
 tak sněm prsten z svéj pravici
 i vloži jie prostřěd ruky.
 O němž ona z ctněj ponuky
 zaklopi svú ruku hladšě
 225 i zazpieva velmi sladšě
 nótkú jednu piesnici novú
 a řkúc: „Juž nevěštú slovu
 chotě, jenžto mne nezměnil,
 svým mě prstencem obvěnil,
 230 po němžto sem srdcem vadla.
 Mně viec jiného zrcadla
 netřeba, neb mój chot dražší
 všeho světa i najkrašší
 jest, v němž já byt zřiedla mého
 235 chci mieti, ustavičného
 srdcě k němu jsúc na věky,
 vždy všem zlým zlostem na přieky.“
 Tu piesen mu chválú vzdavši
 procúti, a vzhuoru vstavši
 240 uzřě na jevě, ne v zhlucě,
 v svéj bělúciej drahěj rucě
 prsten nebeského zlata.
 Viec ta čistá dievka svatá
 by vesela podlé slucha.

(UMUČENÍ SVATÉ KATEŘINY)

(Kateřina zůstala věrna Kristu, i když se o její ruku ucházel mocný a bohatý císař Maxencius. V hádání překonala 500 pohanských mudrců a získala je pro křesťanství. Maxencius dal všechny upálit, ale oheň jejich těla nepoškodil.)

- 245 A když se to všecko skona,
císař Maxencius vstona,
vezřev na tu pannu pílňě,
hněvaje se z toho sílně,
vidá ji tak tvrděj viery,
250 a ižádúciej odpěry
protiv jiej nemohl mieti;
káza ji svým sluhám jieti
i mučiti v nemilosti.
Tyto sluchy bez chúlosti,
255 o to se nic netázavše,
v tu se žádnú uvázavše,
inhd svleku čístu niti
i počechu biči bíti.
A ti bičové tak biechu
260 učinění, jakž je v spēchu
císař bieše kázal z hněvu
připraviti pro tu děvú,
chtě, by vezřěla v jich bohy.
Každý bič ten tři batohy
265 skruté vlásením jmějieše
a na každém konci bieše
uzel zavázán polovem,
a ti uzli pak olovem
biechu chytrně obliti
270 a v těch olóvciech zality
jehelné udicě sílné,
jakž když sluchy z mysli pílňě
biči udeřichu k tělu,
ač kde batoh kóži cělu
275 ostavil, to pak zkaziechu
uzlové, již proraziechu
tu nevinnú žádnú kóži;
což pak v tom uzlovém lóži
udicě se zavadieše
280 a to maso vysadieše,
bolestívě derúc zasě.

Ó, kaká odiva sta sě,
Jezukriste, nad tvú ladú,
jež bieše v rozkoši z mladu
285 u Kosta, mocného krále,
jedinká ve cti i v chvále
u své matky ctně vzchována,
kdež ni bolest, ani rána
na ní nikdy nepovstala
290 ani úraza kdy znala;
než jak slušie býti dceři,
jež jest occi i mateři
jedinú, jsúc při bohatství:
takéž ona u postatství
295 jměla země, hrady, města.
Ó Jezu, kak tvá nevěsta
truchle stáše obnažena
dle tvého slavného jména,
jakž sl'úbila bieše tobě,
300 mimo tě nechtieci sobě
voliti jiného chotě.
Proto těžké muky pro tě
míle i pokorně trpěla,
neb ty sluhy jejie těla
305 měkkosti nelitováchu,
v tu žádúci kóži práchu
biči ze všeho ramene,
jakž od každého pramene
stanieše sě vláščie škoda
310 i nejednaká nehoda
na jejiem čistúciem těle.

Toť tu dle svého přieteľa
z šesti barev čistá mesla
u věrněj milosti nesla,
315 jakož věrná milá svého
nositi jmá dle milého.
První barvu nesla v spěchu,
ež tě líčci, ješto ktviechu
u biele i v červenosti,
320 tě sě obě v tej žalosti
změnivše, však krve nezbyvše,
ale krásu svú pokrývše,

- zelenásta pravým studem,
ež před tím pohanským bludem
325 stáše obnažena jsúci.
U pravé milosti vrúci,
spenši svoji rucě k sobě,
zatvořivši oči obě,
hlavu schýlivši se tiši.
330 Nad níž ti pohani liší
divoké bitie tvořiechu,
od nichžto ran se nořiechu
blesky z jejie oči jasnú
v horkých krópkách čilú nečasnú
335 přes tě líčci dle bolesti.
Druhú barvu bez všiej pesti
nesla dle jiných nádějí.
Ba kterej jest kdy milejí
byl který chot než té drahé,
340 ež jejie bělúcie nahé
tělo před pohanstvem stkvieše,
na němžto črvená ktvieše
barva ot jejie krve svatě,
kterú ty panošě klaté
345 zkropichu tu bělost stkvúci?
Mezi tím pak mnohú ktvúci
róži bieše toho časa
znáti z kuože i od masa,
jakž je udicě zahnavše,
350 mnohé od kostí vydravše
ostavily biechu svrchu:
ty pak zmrtvěvše na vrchu
črnáchu se bolestivě.
Pátú barvu žalostivě
355 nesla dle ustavičnosti
svému choti vše k libosti
jako jistá věrná sluha.
Nejedna batožná duha
bolest jí k srděčku vzdřehši,
360 pod koží s krví naběhši,
modráše se, stezku stáhši,
mezi rány se rozpráhši,
kadyž mukař bičem mieřil.
Nesnad bych již tomu věřil,

365 by nynie ktorá bez omyla
tak věrněj milosti byla
a svému choti tak přála,
by proň jedněj ráně stála,
ješto svatá Kateřina,
370 rozkošná dci mateřina,
mnoho set na sobě jměla.
V šestú barvu bieše dospěla,
by se oděla v též časy,
v něž jejie žádúcie vlasy
375 tu také trpiechu za to,
jež se dráže než vše zlato
stkviechu, což ho jest na světě.
Ty se u zvlášťivé přietě
chvějjechu po jejie pleci,
380 a kdež ti bičové mecí,
mezi ně se zapletiechu,
tu je i s plťi vytrhniechu;
pak zvěžením jdúce za se
ostaniechu jí u masě,
385 v němž se skrzě krev bleskniechu.
Tak se ty barvy leskniechu
všecko druha přiemo družě,
zde u masě, onde v duzě,
biele, črně i zeleně,
390 modřě, žlutě i črveně,
každá v svéj vlastněj postatě.

Ach, toť milost tu bohatě
bieše stany všě rozbila,
ež ta panna bohu milá
395 muože strpěti to bitie!
Drahé Izaldy napitie
bieše jí dřieve zavidáno,
když ve snách by dokonáno
jejie sl'úbenie s Tristranem,
400 jenž jest nade vši věcí pánem,
mimoňž mocnějšieho nenie.
Ducha svatého rozžzenie
v jejie srděčku hoříeše.
Protož kakž hořcě noříeše

405 slzy z svú jasnú očí,
však tú mukú i tú čtici
jeje srdéčko v ten čásek
nerozpáči se za vlások,
jedno ež vzdýcháše k bohu.

1 *procíti* procitla – 2 *z smyslnéj váhy* v rovnováze duševních sil – 7 *v tej otrapi* ve vidění, v extasi; *doždala* dočkala – 10 *v skuořě* brzy – 11 *vznidu* vzešly – 12 *vzemši* vzavši – 13 *sluhy* služby; *pojemši* pojavši – 15 *učenník* učitel, mistr – 17 *potluče* zaklepala – 18 *z žádostnej postaty* toužebně – 20 *na javo* najevo, ven – 23 *násilé* protivensství – 29 *pořád do uostatka* po pořádku do konce – 30 *pamětně* v dobré paměti – 36 *podlé milostného činu* milostně – 37 *čte* nalézá, poznává – 40 *stavi* odstraním, napravím – 41 *ač jestliže*; *sporo* ochotně – 42 *ustavičstvo* stálost, pevnost; *smieřiš* obrátíš, zaměříš – 44 *jímžto* čím – 48 *trmi jmény* ve třech osobách; *sluch* slovo (pojem) – 49 *takež* tak – 52 *zbuđeš* zbavíš se

61 *u pokornéj mieři* pokorně – 63 *spemši* sepjavši – 64 *žádný* žádoucí, drahý – 67 *zučí* naučí – 71 *ujem* pojav – 72 *vede* vedl; *jatka* chýše – 73 *dostatky* příslušnosti (?) – 75 *její život* ji – 79 *jiej příli* zalila ji – 81 *vzjiskři* vzplanula; *miloščemi* láskou, z lásky – 83 *ana* a ona – 84 *vníče* vnikla – 85 *vzemši* *otpuščenje* rozloučivši se

91 *čásek čas*, doba – 92 *rozbrojili se* *biechu* rozešli se – 94 *senně* ve snu, ve spánku – 95 *neléné* hbitě – 97 *deščku* destičku; *nadvedši* nadzdvihši – 98 *kleče* poklekla – 99 *v divném čísle* v podivuhodném učení – 105 *za službu* za sloužící – 108 *vznide* vzešel – 109 *skrzěňž* skrz který, jímž; *kroči* vkročila, vešla – 111-134 líčení síně je podle popisu nebeského Jerusalema v Zjev. sv. Jana 21,18-23 – 113 *by byla že jest* – 116 *zdělány* zhotoveny; *měna* skvostná látka – 117 *byryl* beryl (drahokam); *adamant* diamant – 122 *činové* tvary, způsoby – 123 *jochant* hyacint; *rubén* rubín – 124 *turkat* tyrkys; *sardin* sardius; *palejs* druh rubínu – 125 *kalcidon* chalcedon – 126 *kryzolit* chrysolith – 127 *amantysk* amethyst; *margarit* perla – 128 *zpsobení* zhotovení – 129 *sklep* klenutí – 131 *podobenstvím* v podobenství, nápodobou; *jezd* běh – 133 *dú* jdou – 134 *časujice* znamenajice, měřice čas – 135 *v síle* v množství – 136 *hojice* se jsoucích v hojnosti – 138 *vzchod* východ – 142 *z slova* podle názvu, pojmu – 143 *archanjelská císařová* císařovna archandělů – 144 *jmiesta* (duál) *scepty* měli žezla – 145 *blesk* lesk – 147 *jakž ... se vyspieši že ...* vymizel – 154 *hlezi* hledím

157 *poroba* pokora – 162 *ké* jaké – 163 *dokonámie* zdokonalení, dovršení – 167 *utázati se* uraditi se, rozhodnouti se – 171 *stoliti* stolovati – 173 *pěčně* vroucně – 175 *v táli* v zástavě, jako zástavu – 187 *znajieše* se cítila se – 194 *zmilitká* milá; *v čile* hned, v té chvíli – 196 *o němž* okolo něhož – 197 *sta* stanul, zastavil se – 198 *drážě* drahocennost, nádhera – 205 *nezlíšena* nezbavena – 206 *lišě* prosta – 208 *začě* začal – 211 *v slavněj dráži* slavnostně – 213 *ladná krásná* – 216 *bydlo* osnoval příbytek připravil – 220 *skona* dokončil – 221 *sněm* snáv – 223 *ponuka* vnuknutí – 224 *zaklopi* zavřela – 224-225 *hladsě* *sladsě* (dial.) hladce, sladce – 228 *mne* nezměnil zachoval mé panenství – 229 *mě* *obvěnil* dal mi za věno – 234 *byt* podstata, bytí; *zřiedlo* zření – 237 *na přieky* navzdor – 239 *procúti* procitla – 240 *v zhlucě* v oblouzení – 241 *běluć* běloučký – 243 *viec* nadále – 244 *podlé slucha* v pravém smyslu

245 *skona* se skonalo, dokončilo se – 246 *vstona* zastěnal – 250 *ižádúciej* žádné; *odpěra* odpor, odporování – 252 *jieti* zítí – 254 *chúlost* ostych – 257 *svleku* svlékli; *čistu niti* do naha – 263 *vezřela* v... obrátila se k... – 264 *batoň* dýtky – 265 *skruté vlásením* zkroucené žíněmi – 267 *polovem* do polovice – 269 *chytrně* obmyslně, chytrě – 272 *jakž* takže – 279 *zavadieše* se uvázla – 280 *vysadieše* vysazovala, trhala

282 *odiva* div, podívaná – 283 *lada* panna, dívka – 294 *u postatství* v nadbytku, v hojnosti – 298 *dle* pro – 306 *práchu* prali, tloukli – 309 *stamieše* se dala se; *vláščie* zvláštní – 310 *nejednaký* rozličný

313 *meslo pruh* – 318 *tě líčci* (duál) ta líčka – 319 *u biele* v bílé barvě – 320 *tě ta* (líčka) – 321 *nezbyvše nepozbyvše* – 323 *zelenásta* (duál) zelenala – 327 *spenši* sepravši – 328 *zatvočivši zavřevši* – 329 *tiši se* utichla – 330 *lichý* nespravedlivý, podvodný, zlý – 331 *bitie tvořiechu* bili – 332 *nořiechu* se ronily se, tekly – 333 *z jejie oči jasnú* (duál) z jejích jasných očí – 334 *čilú nečasnú* v zlé, kruté chvíli – 336 *pest hanba* – 338 *milejí* milejší – 346 *kvúci* kvetoucí – 349 *zahnávše* je zajevše do něho – 355 *dle ustavičnosti* pro stálost, ze stálosti – 358 *batožná duha* modřina batohem (t. j. důtkami) způsobená – 359 *vzdřehši* způsobivši – 363 *mukař* mučitel – 365 *by byla* že jest – 366 *milost* láska – 378 *u zvlášťivé prietě* ve zvláštním boji, sváru – 380 *meč* udeří – 382 *plt* pleť, kůže – 383 *zvěžením svázáním, spletením; za se* nazpět – 384 *ostaniechu* zůstaly – 387: jedna proti druhé – 391 *postata* podstata – 311-391 barvy tváře, vlasů a ran Kateřininých vysvětluje básník ve shodě se středověkou symbolikou barev jako znaky lásky Kateřiny ke Kristu: zelená znamená počátek lásky, modrá věrnost a vytrvalost, černá smutek, bílá naděje, červená žár lásky a žlutá ukojení lásky

393 *bieše stany všě* rozbila usídlila se – 395 *muože* mohla – 396-399: v. ukázkou o Tristramovi a Izaldě (na str. 383-388); láska Kateřinina ke Kristu se tu přirovnává k lásce Tristrama a Izaldy – 399 *sl'úbenie* zasnoubení – 402 *rozžženie* zanicení – 404 *nořieše* ronila – 406 *čticě* úzkost – 408 *nerozpáci* se nezviklalo se (ani trochu) – 409 *jedno ež* až na to, že

LEGENDA O BLAHOSLAVENÉ ANEŽCE

Českosť námětu se tato skladba blíží legendě prokopské. Zakládá se na latinské legendě, kterou napsal okolo roku 1320 nějaký český františkán jako podklad pro kano-nisační řízení. – Česká skladba je dochována jen v nepatrných zlomcích (84 celých veršů a 16 veršů neúplných), jež odpovídají částem 9. až 12. kapitoly latinské předlohy a líčí události před Anežčinou smrtí a po ní. Byl-li poměr českého textu i v nedochovaných částech k latinské předloze podobný jako v dochovaných zlomcích, lze předpokládat, že celá legenda měla 1500 až 2000 veršů a byla tedy nejdelší staročeskou legendou po legendě kateřinské. Nepatrný počet dochovaných veršů neumožňuje nám udělat si jasný obraz o umělecké hodnotě legendy jako celku, ale i zachované zlomky ukazují, že kult svěťice se neomezoval jen na prostředí, v němž žila a působila, ale že byl rozšířen i mezi lidem.

Jako ukázkou podáváme nejdelší souvislý zlomek o klášterní sestře Kateřině.

(V tomto zlomku se dochovala jedna z posledních částí legendy, líčící konec života bla-hoslavené Anežky a události, které se přitom v klášteře staly.)

-bu božie tělo,
jehožto žádala zavše;
milú Angnu zpoviedavše,
pak jiej božie tělo dachu,
5. potom ji olejeváchu.
V tom zákoně panna jiná,
tak řečená Kateřina,
desět let byla v nemoci,
žeť nemohla bez pomoci
10 ani léci ani vstáti;
musili jiej pomáhati.